

**ALMANYA'DA VE AVRUPA'DA ALEVİLİĞİN KURUMSALLAŞMASI
– ZORLUKLAR VE FIRSATLAR SEMPOZYUMU***

Symposium Der Alevitische Institutionalisierung in Deutschland
und Europa – Herausforderungen und Chancen

Bülent KELEŐ**

GİRİŐ

Delil Eğitim Akademisi'nin Duisburg-Essen Üniversitesi Protestan Teoloji Enstitüsü ile birlikte organize ettiği ve Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu, Weingarten Pedagoji Yüksekokulu, Hamburg Üniversitesi ve Akademie der Weltreligionen (Dünya Dinleri Akademisi) işbirliği ile gerçekleşen I. Delil Eğitim Akademisi Sempozyumu, "Almanya'da ve Avrupa'da Aleviliğin Kurumsallaşması – Zorluklar ve Fırsatlar" başlığı altında yapıldı. Duisburg-Essen Üniversitesi'nin Essen Kampüsü'nde gerçekleşen sempozyum 1-2 Aralık 2017 tarihleri arasında iki gün sürdü. Moderatörlüğünü Ayla GENÇ'in yaptığı sempozyumun ilk gününe Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF) İnanç Kurulu Başkanı Cafer KAPLAN ve AABF İnanç Kurulu üyesi Şenay MALKOÇ'un iki dilde gerçekleştirdikleri (Almanca-Türkçe) Gülbank ve Delil Uyandırma ile baŐlandı. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu adına açılış ve selamlama konuşmasını AABF Genel Başkan Yardımcısı Aziz ASLANDEMİR yaptı. ASLANDEMİR konuşmasında; Alevilerin Türkiye'de baskı altında yaŐadıklarını ancak Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde kendilerini rahatlıkla ifade edebildiklerini söyledi. Almanya'da 600.000 ile 800.000 arasında bir Alevi nüfusun yaşadığını belirten ASLANDEMİR, ancak Alevilik'in henüz Hıristiyanlık gibi resmi statüde tanınmadığının altını çizdi. Sempozyum Tanıtım broőüründe konuŐma yapacağı açıklanan Kuzey

* Sempozyumda konuŐulanlar tebliğ sahiplerine aittir. Türkiye'de konunun uzmanlarının geliŐmeleri olduğu şekliyle takip edebilmesi için bu tanıtım yazısını yayınlamayı uygun gördük. Burada savunulan görüşlere itiraz ve eleştirilerimizi saklı tutuyoruz.

** Almanya-Aschaffenburg, İslam Din Dersi Öğretmeni ve Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi
orcid.org/0000-0002-5397-7478 | bulentkeles@hotmail.de

Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
26.12.2018	30.12.2018	30.12.2018

Ren-Vestfalya Eyalet Başbakanı Armin LASCHET Sempozyuma katılamazken LASCHET adına selamlama konuşmasını uyumdan sorumlu Eyalet Sekreteri Serap GÜLER gerçekleştirdi. Konuşmasında Alevilerin KRV Eyaletinin bir parçası olduğunun altını çizen GÜLER, Alevilerin bir üniversiteye ihtiyacı olduğunu belirterek Delil Eğitim Akademisi'nin bu amaçla çalışması gerektiğini söyledi. Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Eğitim Bakanlığı adına selamlama konuşmasını ise Susanne BLASBERG-BENSE yaptı. Bakanlık bünyesinde Alevilik derslerinden sorumlu olduğunu söyleyen BLASBERG-BENSE, dünyada ilk defa Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti'nde Alevilik dersleri verildiğini ve 4000'in üzerinde öğrencinin bu derslere katıldığını belirtti. Duisburg-Essen Üniversitesi adına selamlama konuşmasını Protestan Teolojisi bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Aaron SCHAT gerçekleştirdi. SCHAT genel olarak Duisburg-Essen Üniversitesi özelinde iletişime geçiş sürecini anlattı.

Beş ayrı oturumdan meydana gelen sempozyumda 17 ayrı sunum yapıldı. Sempozyuma verilen aralarda Mahir ÇAKIR Alevi deyişlerinden örnekler sundu. Almanya'dan ve Avrupa'nın değişik ülkelerinden çok sayıda Alevi katılımcının bulunduğu sempozyuma, Duisburg-Essen Üniversitesi öğrencileri de yoğun ilgi gösterdi.

TANITIM

Sempozyumun ilk oturumu panel şeklinde gerçekleşti ve dinleyicilerden soru kabul edilmedi. Sempozyum tanıtım kitapçığında ilk sunumu Dr. Burak ÇOPUR'un "Türkiye'de Alevilik Sorunu" başlığı ile yapacağı açıklanmasına rağmen ortaya çıkan bir aksaklıktan dolayı sempozyuma katılamayan ÇOPUR'un yerine Dr. Klaus GEBAUER "Farklı İklim ve Coğrafyalarda Aleviliğin Sosyolojik Gelişimi" (Die Soziologische Entwicklung der Alevitentum Bezug auf Klima und Topographie) isimli sunumuyla yer aldı. 1990'lı yıllardan beri Alevilerle tanıştığını belirten GEBAUER, o dönemde Alevilik dersleriyle ilgili Eğitim Bakanlığı'na gönderilen dosyayla kendisinin ilgilendiğinin altını çizerek, Aleviliğe Anadolu'nun kadim kültürlerinden çok sayıda katkı olduğunu, Alevilerin yaşayabilmek için İslam ve Osmanlı dilini benimsediklerini ancak Alevilikle İslam arasında büyük bir farklılık olduğunu ve Aleviliğin ayrı bir din olduğunu söyledi. Konuşmasını kendi belirlediği 11 tez üzerine kurgulayan GEBAUER tezlerine kay-

nak olarak ise çoğunlukla Alevi ozanlarının deyişlerinden aldığı (örneğin; İsmail Aydınlı'nın, Kainatın aynasıyım, mademki ben bir insanım, hakkın varlık deryasıyım, mademki ben bir insanım.) ve birden çok anlama gelebilecek olan mısraları gösterdi. Aleviliğin Kamusal Kurum (Körperschaft des öffentlichen Rechts) olarak devlet tarafından kabul görebilmesini ümit ettiğini belirten GEBAUER, bunun gerçekleşebilmesi için Alevilerin kararlı bir şekilde mücadele etmeleri gerektiğini söyledi. İlk bölümün ikinci sunumunu Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bedriye POYRAZ "Alevilikte Kadının Yeri" (Die Stellung der Frau in der Alevitischen Lehre) başlığı ile yaptı. Ortadoğu toplumlarıyla kıyaslandığında Alevilikte kadınların nispeten iyi bir durumda olduğunu belirten POYRAZ, Avrupa toplumlarıyla kıyaslandığında Alevilikteki kadın erkek eşitliğinin bir midden ibaret olduğunun altını çizdi ve şiddete maruz kalan Alevi kadınların varlığını hatırlattı. Dünyanın hiçbir yerinde hakiki manada eşitlik olmadığını söyleyen POYRAZ, gelişmiş ülkelerin almış oldukları önlemlerle var olan eşitsizliği en aza indirgediklerinden söz etti. Kırklar Ceminin 17 üyesinin kadın olduğunun altını çizen POYRAZ, bunun %40'a denk geldiğini belirterek Sünni kadınlara göre Alevi kadınların çok daha serbest yaşadığını söyledi. Konuşmasında yer yer Feminizmin kadınlara sağladığı haklardan da örnekler veren POYRAZ, Feminizmin kapitalist kesimlerce bilinçli olarak aşırı uçta gösterildiğini belirterek, gönümüz modern toplumlarında kadınların elde etmiş oldukları hakların kazanılmasında feminizmin önemli bir rol oynadığını ileri sürdü. Bu bölümün son sunumunu ise Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu Genel Başkanı Hüseyin MAT "Aleviliğin Akademik ve Kamusal Alandaki Önemi" (Die Notwendigkeit der Alevitischen Lehre im akademischen und öffentlichen Bereich) başlıklı konuşmasıyla gerçekleştirdi. MAT, Alevi örgütlenmesinin tarihsel gelişimi ve AABF'nun çalışmaları hakkında bilgiler verdiği konuşmasında, Aleviliğin tarifini gene Alevilerin kendilerinin yapması gerektiği düşüncesiyle yola çıktıklarını ve bu maksatla Delil Eğitim Akademisi'nin kuruluşunu gerçekleştirdiklerini belirterek, dünya tarihine kendi kaynaklarını hazırladıklarını söyledi. Alevilerin Avrupa'da elde etmiş olduğu kazanımların çok önemli olduğunun altını çizen MAT, burada elde edilen her kazanım Türkiye'ye yönelik bir yaptırımdır ve Türkiye'deki Aleviler için bir umut ışığıdır dedi. Alevilere yönelik devlet ve toplum tarafından baskılar gerçekleştiğinden de söz eden MAT, köyden kente göçün Alevi-

lerin kamusal alana açılımını sağladığını belirtti ancak göçün beraberinde bölgesel inanç farklılıklarına dayalı sorunları da ortaya çıkarttığının altını çizdi. Aleviliğin yazılı kaynağının az, sözlü anlatısının fazla bir inanç toplumu olduğunu söyleyen MAT, sözlü kültürde Aleviliğe ait birçok değer kaybaldığını, Akademiklerin kaybolan bu değerlerle buluşmaya öncülük edeceği umudunu taşıdıklarını belirtti.

Sempozyumun ikinci günü ses sisteminde meydana gelen sorun nedeniyle bir saatlik bir gecikmeyle başladı. İkinci günün selamlama konuşmasını Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu Genel Başkanı ve Fransa Alevi Birlikleri Federasyonu Genel Başkanı Erdal KILIÇKAYA yaptı. Aleviliğin kadim bir inanç sistemi olduğunu kabul ettirmek için mücadele ettiklerini belirten KILIÇKAYA, Delil Eğitim Akademisinin Alevice çalışmalar yapıp, toplumsal yaşamdaki çeşitliliği destekleyeceğini, Aleviliğin edebiyatını ve inancını görünür kılacağını ümit ettiğini ifade etti. İkinci günün ilk bölümü de ilk günkü gibi panel şeklinde gerçekleşti ve PD. Dr. Hüseyin AĞUIÇENOĞLU'nun "Türkiye'de Din Politikası ve Alevilik'te Dini Tolerans Anlayışı" (Religionspolitik in der Türkei und das Verständnis von (religiöser) Toleranz aus alevitischer Sicht) başlıklı sunumuyla başladı. Alevilerin Türkiye'de henüz dini bir grup olarak tanınmadığını belirttikten sonra Osmanlı Devleti tarafından Alevilere yönelik yapılan baskı ve katliamlar olduğundan söz etti. II. Mahmut'a kadar Kızılbaşları kontrol altında tutabilmek için Bektâşi dergâhlarının desteklendiğini söyleyen AĞUIÇENOĞLU, Jön Türklerinse milliyetçi tezlerini desteklemek için Alevileri kullandığını ifade etti. Cumhuriyet döneminin laiklik anlayışıyla yola çıktığını ancak resmi bir din anlayışı inşa ettiğini belirterek, 1925'te Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasının, Alevileri marjinalleştirdiğini hatırlattı. 1980 Askeri darbesininse yabancı unsurları Sünnileştirmeyi hedeflediğini ileri sürdü. Alevilerin Türkiye Cumhuriyeti'nden beklentilerini üç maddede özetleyen AĞUIÇENOĞLU, bunların; Cem Evlerinin tanınması, Alevilik Derslerinin ayrı bir ders olarak okutulması ve Diyanetin kaldırılması veya içerisinde Aleviliğin temsil edilmesi olduğunu söyledi. Din özgürlüğünün Türkiye'de ne geçmişte ne de günümüzde henüz yaşam alanı bulamadığını belirtti. Seküler devletin tüm inançlara karşı eşit muamele etmesi gerekirken, Türkiye örneğinde bunun tam tersi yönde gerçekleştiğini belirtti. Alevilikteki dini tolerans anlayışına Dört Kapı Kırk Makam'dan örnekler sundu ve 'tolerans' kavramının bunu tam olarak karşılamadığını zira

Alevilerin eşitlikçi olduklarının ve karşısındakini de kendileri konumunda gördüklerinin altını çizdi. PD. Dr. Hüseyin AĞUIÇE-NOĞLU'nun sunduğu tebliğin değerlendirmesini Dortmund Meslek Yüksek Okulu'ndan Dr. Kemal BOZAY yaptı. BOZAY, Kant'tan örneklerle toleransın tarifini yaptıktan sonra, günümüz Alevi toplumunda toleransın henüz mevcut olmadığını belirtti. Toleransın gerçekleşebilmesi için bireyin kendi içerisinde bunu yaşayıp topluma yansıtması gerektiğini söyledi. Türkiye'de anayasada var olan laiklik maddesinin baskın Sünni kültür nedeniyle uygulama alanı bulamadığını ileri sürdü. Son olarak Alevilerin kendi içerisinde bölünmüş olmalarına da değinen BOZAY, farklı kültürlerle ve dinlerle birlikte yaşamakta herhangi bir sorun görmüyorken neden kendi içimizdeki çoğulcu anlayışla birlikte yaşayamayalım dedi. Bu bölümün ikinci sunumunu "Türk Aleviliğinin İnşaası" (Writing Religion – The Making of Turkish Alevi Islam) başlığı ile PD. Dr. Markus DRESSLER yaptı. DRESSLER konuşmasına Dr. Klaus GEBAUER'in bir önceki gün gerçekleşen sunumuna eleştiri getirerek başladı. Din ilimleri açısından Aleviliği İslam'dan koparmanın mümkün olmadığını söyleyerek, bu şekilde bir yaklaşımın olayı karikatürize etmekten öteye gidemeyeceğini belirtti. Ardından sunumuna geçen DRESSLER, Aleviliğe bilimsel anlamda ilk ilgi gösterenlerin batılı oryantalistler olduğunu söyledi. Misyonerlerin, Aleviliğin Hıristiyanlık kaynaklı bir inanç türü olduğunu iddia etmelerinin Osmanlı münevverlerini harekete geçirdiğini belirterek, II. Abdülhamit döneminde Kızılbaşlar İslam'ın bir parçası olarak görülmeye başlanmış ve Kızılbaş köylerine Cami yapılmıştır dedi. Kızılbaş isminin Aleviliğe dönüşümünden de bahseden DRESSLER, sonraki süreçte Baha Sait tarafından 1913'te başlanan Alevilik araştırmalarının Osmanlı aydınları arasında akademik sayılabilecek ilk çalışmalar olduğunu ifade etti. Baha Sait'in 1919 Paris Konferansı'nda Alevilerin ve Sufi örgütlenmelerin Türk ulusundan ayrı görülemeyeceğini söylediğinin altını çizdi. Mehmet Fuat KÖPRÜLÜ'nün Türk-İslam araştırmalarının önemli bir figürü olduğunu belirterek, onun çalışmalarının merkezinde İslam öncesi Türk kültürü ile Alevilik arasındaki bağlantıların ortaya çıkarılmasının yattığını belirtti. Günümüz Türk Aleviliğinin inşasında KÖPRÜLÜ'nün başlatmış olduğu vizyonu ondan sonra Prof. Dr. İrene MELİKOFF ve onun ardından da Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK'ın sürdürdüğünü söyledi. PD. Dr. Markus DERSSLER'in tebliğinin değerlendirmesini

AABF Eğitim Sorumlusu Yılmaz KAHRAMAN yaptı. Değerlendirmesinin büyük bir kısmını senkretizm ve heterodoksi tartışmalarına ayrıran KAHRAMAN, MELİKOFF'un Alevilerin etnik kökenine ait ortaya atmış olduğu tezler karşı anti tezlerin geliştirilmiş olduğunu söyledi ancak isim ve kaynak belirtmedi. Bu bölümdeki sunumlardan sonra soru-cevap kısmına geçildi ve izleyicilerden gelecek sorular iki soruyla sınırlandırıldı.

Panel tarzında gerçekleşen toplantılardan sonra sempozyumun ilk oturumuna geçildi. Bu bölümde ilk sunumu Weingarten Pedagoji Yüksek Okulu öğretim üyesi ve Doktora öğrencisi Melek YILDIZ “Weingarten Eğitim Fakültesi Alevilik Teoloji Bölümü ve Alevi Didaktiğin Yerleşimi” (Alevitische Theologie an der Pädagogischen Hochschule Weingarten und Etablierung einer Alevitischen Didaktik) başlığıyla gerçekleştirdi. Sunumuna Alevilik derslerinin hali hazırda sekiz eyalette verildiğini belirterek başlayan YILDIZ, Weingarten Pedagojik Yüksek Okulu’da Alevilik Teoloji bölümünün tarihi gelişimi ile ilgili bilgiler verdi. Yeni bölümlerin açılacağını söylerken, bu bölümlerin öğretmen ihtiyacını gidermenin yanı sıra, Dedeler ve Aleviliği öğrenmek isteyen diğer inançtan kimselere de açık olacağını belirtti ve Alevilikle ilgili Akademik çalışmaların da sürdürüleceğini ifade etti. Bu oturumun ikinci sunumunu Hamburg Üniversitesi Öğretim üyesi ve Alevilik Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Handan AKSÜNGER “Dünya Dinler Akademisinde Alevilik Teolojisi” (Alevitische Theologie an der Akademie der Weltreligionen) isimli tebliği ile yaptı. Konuşmasına Dünya Dinler Akademisi’ni tanıtarak başlayan AKSÜNGER, Akademi bünyesinde tüm dünlerin bir arada barış içerisinde öğretildiğini belirtti. Alevi Teolojisi bünyesinde yaptıkları çalışmalar hakkında bilgiler verirken, Alevilik dersleri için öğretmen yetiştirdiklerini, öğretmenlere yönelik yüksek lisans programları düzenlediklerini ve diğer dinlere dair temel bilgileri de anlattıklarını söyledi. Alevilerin toplumsal alanda dile getiremedikleri ya da kaynaklarda bulamadıkları meseleleri tartışmaya açtıklarının altını çizdi. Eskiden Alevi kaynaklarının Ocak mensubu ailelerin kontrolünde bulunduğunu ancak Cumhuriyet dönemi uygulamalarının ocak sistemini zayıflattığını ifade eden AKSÜNGER, ancak tamamen de ortadan kaldıramadığını anlattı. Geleneksel Alevi söylem ve kaynaklarının modern dönem Alevi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığını belirtirken, birçok Alevi’nin “Hak, Muhammed, Ali” söylemini anlamlandırmakta sorun yaşadığını ifade etti. AKSÜNGER, sunumunu

farklı düşüncelerle birlikte yaşama ve anlaşabilme zorunluluğunun altını çizerek sonlandırdı. Oturumda üçüncü olarak Yard. Doç. Dr. Besim Can ZIRH “Türkiye’de Aleviliğe Dair Bilgi Üretiminin Kurumsallaşması” (Bestrebungen der Alevitischen Institutionalisierung in der Türkei) isimli sunumuyla söz aldı. Konuşmasına Malatya’da yaşanan Alevi vatandaşlara ait evlerin işaretlenmesi olayına atıf yaparak başlayan ZIRH, medya organlarında gösterilen resimdeki kadının duygularını açıklarken “korktum” dediğinin altını çizerek, Alevilerin sahipsiz olduklarını vurguladı. Aleviliği gizlenemez bir ismin ana muhalefet partisinin başında bulunmasının önemli bir olay olduğunu ancak bu durumun sosyal yaşamda yeteri kadar karşılık bulmadığını belirtti ve Alevilerin kendi tercihlerinin dışında olumsuz etiketlenmelere maruz kaldıklarını söyledi. Alevilik çalışılmadan Türkiye’yi anlamının mümkün olmayacağını altını çizen ZIRH, Alevilikle ilgili akademik kitap, sempozyum ve Alevilerin kendileri tarafından yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verdi. Alevilikle ilgili bilgi üretmede sorun yaşanmadığını belirtirken, asıl sorunun bu bilgiyi nerede ve nasıl kullanılacağına yaşandığını söyledi. İlk oturumun son sunumunu Dr. Ali Murat İRAT “Devletin ve Siyasetin Alevilik Algısı ve Aleviliğin Akademik Alandaki Kurumsallaşmasına Etkileri” (Das staatliche und politische Verständnis des Alevitentums und seine Beeinflussung im Zuge der Institutionalisierung an Universitäten) başlığıyla yaptı. İRAT sözlerine Aleviliğin siyasi bir sorun olduğunu ve siyaset sahnesinde çözülmesi gerektiğini belirterek başladıktan sonra eşitlik ve adalet istekleriyle siyasal alanda bulunmak zorunda olduklarını söyledi. 1938’e kadar Aleviliğin bir din olduğunu ancak o tarihte sonra Aleviliğin sözlü kültüre indirgenerek bir inanca dönüştürüldüğünü iddia etti. İttihat ve Terakkinin Türk Aleviliği tezlerinin arkasında yatan sebebin, Alevilerin Ermenilere destek olmalarının önüne geçmek olduğunu ileri süren İRAT, 1990’lı yıllarla birlikte bu tezlerin tekrar gündeme geldiğini belirtti. Aleviliğin İlahiyatçı yazarlar tarafından Sünni bir tarikatmış gibi incelenmesinin yanlış olduğunu ifade ederken, Cem ritüellerinin canlı yayınlanmasını eleştirdi ve Alevilerin en önemli değerlerinden biri olan Cem ritüelleri üzerine oynanan oyunların sona ermesi gerektiğini söyledi. Radikal İslamcı bir teröristin cenazesinin camiden kaldırılmasının sorun olmadığını belirterek, aynı durumun radikal bir eylemcinin Cem evinde düzenlenen cenaze töreninde farklı tezahür ettiğini ve Cem evlerinin terör yuvası olarak

gösterilmeye çalışıldığının altını çizdi. Son olarak Alevi Çalıştayları'nada değinen İRAT, Alevilerden başka herkesin davet edildiğini söyleyerek ortaya çıkan bu durumu eleştirdi. Sunumların ardından Moderatörlüğünü Prof. Dr. Thorsten KNAUTH'un yaptığı soru cevap bölümüne geçildi. Soruların merkezini Alevilerin Türkiye ve Avrupa'daki durumları oluştururken, konuşmacılar verdikleri cevaplarda, Avrupa'da yaşanan Alevilikle Türkiye Aleviliği arasındaki farkın Avrupa lehine giderek açıldığını çünkü Avrupalı Alevilerin buldukları bölgelerde kendilerini daha rahat ifade ettiklerini belirttiler.

Öğle yemeği için verilen aranın ardından II. Oturuma geçildi. Bu bölümde ilk sunumu "Almanya'da Alevilik Dersleri" (Alevitischer Religionsunterricht in Deutschland) başlığı ile İsmail KAPLAN yaptı. Konuşmasına Sünni cemaatlerin Alevilere yönelik asimilasyon çalışmalarına karşı ortaya çıkan, Aleviliğin Almanya'da örgütleniş tarihini anlatarak başlayan KAPLAN, Alevilerin İslam kültür coğrafyasında kendilerine ait bir inanç sistemiyle var olduklarını söyledi. 2002 yılına kadar Alevi öğrencilerin Katolik, Protestan veya Türkçe derslerine girmek zorunda olduklarını belirtirken, Türkçe derslerindeki İslam anlatımının çocukları Sünnileştirmeye yönelttiğini ve bu durumun önüne geçebilmek için 1995 yılında AABF bünyesinde Alevilik dersleri için bir çalışma grubu kurduklarını ve aynı yıl Eyalet Eğitim Bakanlığı'na başvuruda bulduklarını anlattı. Alevilik derslerine dair müfredatın 2005-2007 yılları arasında hazırladığını ifade ederken, 2007 yılında AABF'nin hazırlanan bu müfredatı onayladığını aktardı. Alevi öğrencilerin derslerde öğrendikleri bilgileri evde aileleriyle tecrübe ettiklerinin altını çizen KAPLAN, hali hazırda binlerce öğrencinin öğretmen eksikliğinden dolayı böylesi bir imkândan mahrum kaldığını belirtti. II. Oturumda ikici olarak Prof. Dr. Wolfram WEIßE "Bütün İnançlara Tek Din Dersi: RUFA-Modeli Hamburg" (Religionsunterricht für alle: Das RUFA-Modell in Hamburg) isimli sunumuyla söz aldı. Konuşmasına Alevilerin bugüne kadar yapmış oldukları çalışmalar ve uyuma yönelik gayretleriyle güvenilirliklerini kanıtladıklarını söyleyerek başlayan WEIßE, ardından Hamburg'da uygulanmakta olan Bütün İnançlara Tek Din Dersi projesi ile ilgili bilgiler verdi. Proje kapsamında farklı dini inanışlara mensup öğrencilerin bir arada ders gördüklerini söyleyerek, ayrı verilen din derslerine kıyasla daha başarılı olduğunu ve bu durumun uyumu kolaylaştırdığını belirtti. Öğrencilerin kendi dini inançları ile ilgili konuları aynı inançtan öğretmenlerinden aldıklarını söylerken, diğer dini inançları

ise o inanca mensup öğrencilerle birlikte öğrendiklerini ifade etti. Bir araya gelen öğrencilerin karşılıklı saygı gördüklerinin altını çizerek, amacın bilgi depolama merkezli din eğitimi vermek değil, öğrenciyi öğrendikleri üzerinde düşündürüp, karar verme konumuna getirmek olduğunu aktardı. Öğrencilerin tercihlerinin de birlikte ders görmekten yana olduğunu belirten WEIßE, müfredatın yarısının öğrencinin mensubu olduğu dine, diğer yarısının da diğer dinlere ayrıldığını belirterek, bu durumun ırkçılık ve ayrımcılığın da önüne geçtiğini anlattı. İkinci oturumun üçüncü sunumunu Dr. Celia JENKINS ve Ümit ÇETİN “İngiltere’de Alevilik Dersleri” (Alevitische Religionsunterricht in England) başlığı ile İngilizce yaptılar. Genel olarak İngiltere’deki Müslümanların durumu ve sorunlarıyla ilgili bilgiler verdikten sonra, İngiltere’de uygulanan din eğitimi modellerini anlattılar. İngiltere’de Alevi hareketinin ortaya çıkış ve gelişim sürecini dinleyicilerle paylaştılar. Alevilik dersinin tarihsel gelişim ve içeriğini açıkladılar. İkinci oturumda son olarak Gazeteci Turan ESER “Türkiye’de Din Eğitimi Sorunu ve Alevilik” (Religionsunterricht in der Türkei) isimli sunumuyla söz aldı. Konuşmasına din eğitiminin devlet eliyle verilmesini eleştirerek başlayan ESER, devletin kendisine hizmet edecek birey yetiştirdiğini belirterek, dinsel eğitimin de insanı köleleştirerek bu amaca hizmet ettiğini söyledi. Türkiye’deki din eğitiminin cemaat, tarikat ve siyasal İslamcıların kuşatması altında olduğunu, bu kuşatma altında Alevilerin kendi inançlarını öğrenebilmek için Alevi örgütlenmeleri dışında bir seçeneklerinin bulunmadığını belirtti. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarındaki Alevilikle ilgili öğeler hakkında da bilgiler veren ESER, bu bilgilerin yeterli olmadığı gibi alanında yetkin kişiler tarafından da hazırlanmadığını iddia etti. Ortada din Eğitimi mi yoksa dinler hakkında eğitim mi? Diye bir sorun bulunduğunu belirten ESER, sorunun çözüm yolunun “isteğe bağlı dinler hakkında eğitim” olacağını söyledi. Sunumların ardından Dr. Klaus GEBAUER’in moderatörlüğünde soru cevap kısmına geçildi. Konuşmacılar Alevilik derslerinin Almanya, İngiltere ve Türkiye’deki mevcut durumuyla ilgili soruları cevaplandırdılar ve Avrupa ülkelerinde yaşanan gelişmelerin Türkiye’deki demokrat çevrelerce takdirle karşılandığını ifade ettiler. Bu bölümde de izleyicilerden soru alınmadı.

Sempozyumun üçüncü ve son bölümünde ilk sunumu yapacağı duyurulan Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu Genel Sekreter Yardımcısı İsrail ERBİL, oturuma katılmadığı gibi, sempozyum tanı-

tım kitapçığında duyurulan “Alevilik Perspektifinden Dinler Arası Diyalog” başlıklı sunumu da herhangi bir kimse tarafından okunmadı. Bu bölümde ilk olarak Dr. Timo GÜZELMANSUR “Katolik Perspektifinden Dinler Arası Diyalog” (İnterreligiöse Dialog aus katholischer Perspektive) başlıklı sunumuyla söz aldı. GÜZELMANSUR vaktin ilerlemiş olmasını da göz önünde bulundurarak Katolik Kilisesi’nin değişik alanlarda yapmış olduğu dinler arası diyalog çalışmalarından örnekler verdi ve Din Adamlarının Diyalogu’na (Dialog der Theologe) özel bir yer ayırdı. İkinci olarak PD Dr. Rainer NEU “Protestan Perspektifinden Dinler Arası Diyalog” (Interreligiöse Dialog aus evangelischer Perspektive) isimli sunumunu yaptı. Protestan kilisesi olarak 1977’den beri dinler arası diyalog çalışmaları yürüttüklerini belirten NEU, 1981’den beri de Müslümanlarla diyalog içerisine girdiklerini söyledi ve ‘çoğulcu din teorisi’ (pluralistischen religions theorie) hakkında bilgiler verdi. Sağlıklı bir diyalog çalışmasının nasıl olması gerektiğine de değinerek, “diyalog muhatabını duymakla başlar” dedi. Üçüncü oturumun son sunumunu Doç. Dr. Mustafa ŞEN “Türkiye Perspektifinden Dinler Arası Diyalog” (Interreligiöser Dialog in der Türkei) başlığı ile yaptı. Her diyalog ilişkisinin bir hiyerarşi ve güç ilişkisini içerdiğini belirten ŞEN, Avrupa’da göçmenlerin toplum içerisinde görünür olmasıyla birlikte 1990’lı yıllarda diyalog kavramının gündeme gelmeye başladığını söyledi. Tolerans kavramına da değinen ŞEN, kavramın mevcut anlaşılan haliyle aleviler arasında mevcut olmadığını zira Alevilerin eksikliği kendi özünde aradıklarını ifade etti. Türkiye’de diyalog çalışmalarının Fethullahçılar tarafından gündeme getirildiğini ve dinler arası diyalog denilince akla ilk olarak o grubun geldiğini aktardı. Kamuoyunda ‘Alevi Açılımı’ olarak bilinen çalıştayların da diyalog kapsamında değerlendirilebileceğini söyleyen ŞEN, ancak bunun resmi makamlar tarafından diyalog olarak nitelendirilmediğini belirtti. Alevi açılımı kapsamında düzenlenen çalıştayların eşit katılımlı gerçekleşmediğini ifade eden ŞEN, çoğunluğu İlahiyatçı ve İslamcı yazarların oluşturduğunu belirtti. Alevilikle ilgili bir mesele olduğunda Alevilerin bir söz söylemesi gerekirken, Alevilerden önce ya bir ilahiyatçı ya da diyanet personelinin devreye girdiğini söyleyerek, Alevilerin kendilerini ifade etme ortamı bulamadıklarını bildirdi. Türkiye’nin mevcut haliyle Sünni egemen bir politika izlediğini aktararak, “günümüz itibariyle Türkiye dine yatırım yapan ülkelerin başında geliyor” dedi. Sunumların sona ermesini müteakiben Prof. Dr. Aaron SCHAT moderatörlüğünde soru cevap faslına

geçildi. Bu bölümde de salonda bulunan izleyicilerden soru alınmadı. Moderatörün sorduğu sorulara verilen cevaplarda ideal bir diyalogun ne şekilde gerçekleşeceği teması üzerinde duruldu.

Sempozyum oturumları tamamlandıktan sonra PD. Dr. Hüseyin AĞUİÇENOĞLU sempozyum sonuç bildirgesini okudu. Sonuç bildirgesinde hiçbir inancın ilk ortaya çıktığı gün gibi kalmadığının altı çizilerek, zamanla inançların da kendini yenilediği ve yaşanılan zamana uyum sağladığı belirtildi. Alevilik açısından bakıldığında, yüzyıl önce gereksizmiş gibi gözükken birtakım müesseselerin bugünün koşullarında olmazsa olmaz konuma geldiği vurgulandı. Ocakların işlevini kaybettiği, Alevi öğretisinin devamı için kurumsallaşmanın şart olduğu ve Delil Eğitim Akademisi'nin Bilimsel, Etik ve Evrensel anlayışla bu amaca hizmet edeceği ifade edildi. Alevilere yönelik yapılan akademik çalışmalarda yanlış tarih okumalarının yapıldığı ileri sürülerek, bundan sonraki süreçte Alevilerin kendi tarih okumalarını kendilerinin yapacağı söylendi. Alevilik derslerinin hiçbir örnek model olmadan, sıfırdan kendi imkanlarıyla hayata geçirdiklerinin altını çizerek, arzularının Türkiye'de yaşayan Alevilerin de aynı hakları elde etmeleri olduğu vurgulandı.

DEĞERLENDİRME

Almanya'da Aleviliğin kurumsallaşması ve akademik alanda da varlığını hissettirmesi bakımından düzenlenmiş olan bu sempozyum önemli bir yere sahiptir. Sempozyumun ilk gününe hem Alevi vatandaşlarca hem üniversite öğrencilerince hem de yoğun bir ilgi gösterilmiştir. Diğer taraftan Alman siyasetinin temsilcileri de sempozyuma ilgisiz kalmamış hem yerel bazda hem de ulusal bazda temsilcileriyle sempozyumun düzenlendiği salonda hazır bulunmuşlardır. Alanında uzman çok sayıda akademisyen durum tespiti yapmış, kimi zaman mevcut geleneği eleştirirken, kimi zaman da Prof. Dr. Bedriye POYRAZ'ın sunumunda görüldüğü gibi çözümü modern zaman ürünü ideolojilerde aramıştır. Alevilerin kurumsal bazda elde etmiş oldukları başarıların akademik alana da yansımaları açısından Sempozyum önemli bir görev üstlenmiştir. İki gün boyunca ön plana çıkan en önemli tema Alevilik dersleri olmuş ve bu alanda elde edilen başarı herkes tarafından takdirle karşılanmıştır. Aleviler tarafından düzen-

lenen hemen her programda kendisine yer bulan mağduriyet konuşmaları bu sempozyumda da az da olsa yer almış, ancak çoğunlukla güncel meseleler konuşulup tartışılmıştır.

Türkiye’de uygulanan birtakım politikalara yönelik eleştirilerin sık sık gündeme getirildiği toplantıda, son yıllarda atılan önemli adımlar sürekli eleştiriye tabi tutulmuş ve devletin asimilasyon politikası olarak lanse edilerek son dönemde yaşanan gelişmelere yeterince değinilmemiştir. Örneğin; 2000’li yıllarla birlikte artış gösteren Cem evlerinin günümüzde 1200 civarına ulaşmasında devletin göstermiş olduğu kolaylıklar, kamuoyunda ‘Alevi Açılımı’ olarak bilinen Alevi Çalıştayları’nda Alevi akademisyen ve inanç önderlerinin resmi kabul görmesi, özgürlükler ve din eğitimi ile ilgili konularda mevcut iç hukuk kanunlarının sonuna kadar zorlandığı ve yapılabilecek en uygun düzenlemelerin hazırlanılmaya çalışılması vb. gelişmeler değerlendirilmemiştir.

Sempozyumda göze çarpan en önemli eksiklik İslam düşüncesinin Sünnilik ve Şiilik gibi iki büyük ekolünden hiçbir akademisyenin davetliler listesinde bulunmaması olmuştur. Başta Dr. GEBAUER olmak üzere bazı akademisyenler tarafından Aleviliğin İslam’ın dışında olduğu söyleminin de dile getirildiği böylesi bir sempozyumda aksini iddia edecek ya da İslam’ın ne olduğunu tarif edecek bir katılımcının bulunmaması sempozyumun bilimselliği ile bağdaşmamıştır. Diğer taraftan bir oturum haricinde (ki onda da sadece iki soruyla sınırlama yapılmıştır) diğer hiçbir oturumda dinleyicilerden soru alınmaması da sempozyumun farklı düşüncelere veya eleştirel fikirlere kapalı olduğu intibasını uyandırmıştır.

Sempozyum boyunca genel anlamda mevcut durum değerlendirilmesi yapılmış ve geleceğe dair umut verici bir düşünce maalesef ortaya konamamıştır. Bu duruma sebep olarak bu sempozyumun aynı zamanda Delil Eğitim Akademisi’nin açılış ve tanıtımını da bünyesinde barındırması açısından ilk oluşu ile birlikte değerlendirdiğimizde ilerisi için ümitvar olabiliriz.